

Asiakasmaksujen alentamisen ja maksuista vapauttamisen perusteet Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella

1.1.2023 alkaen

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Västra Nylands välfärdsområde

Sisällys

1. Johdanto	2
1.1 Asiakasmaksun alentamisen piiriin kuuluvat palvelut	3
1.2 Laskun eräpäivän siirto ja muutoksenhaku	3
2. Asiakasmaksun alentamisen tai maksuvapautuksen hakeminen	4
3. Taloudellisen tilanteen arviointi	4
3.1 Kuukausittainen käyttövara tai perusosa	5
3.2 Huomioitavat tulot	7
3.3 Huomioitavat menot	7
3.4 Varallisuus	9
4. Päätös ja muutoksenhaku	9

1. Johdanto

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja sääntelevät laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992) ja sitä täydentävä asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912/1992).

Asiakasmaksulain mukaan sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyn mukaan määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Asiakasmaksun alentaminen tai perimättä jättäminen perustuu yksilölliseen tilannearvioon.

Asiakkaalle on annettava tieto siitä, mitä laissa säädetään maksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä. Tieto on annettava ennen ensimmäistä palvelutapahtumaa tai sen yhteydessä. Jos tiedon antaminen ei ole mahdollista ennen palvelutapahtumaa tai sen yhteydessä, sen voi antaa myöhemmin, kuitenkin viimeistään maksua perittäessä. Tieto on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön. Tietoa annettaessa asiakkaalle on annettava sen tahon nimi ja yhteystiedot, jolta asiakas voi tarvittaessa pyytää lisätietoja maksun alentamisesta.

Maksun alentaminen tai maksusta vapauttaminen on ensisijaista toimeentulotukeen nähden. Asiakasmaksuihin voidaan kuitenkin joissakin tilanteissa myöntää toimeentulotukea, esimerkiksi satunnaiseen toimeentulotuen tarpeeseen. Vireillä oleva alennus- ja vapautushakemus ei ole esteenä toimeentulotuen hakemiselle ja myöntämiselle.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella asiakasmaksun alentamista tai maksuvapautusta sovelletaan sosiaalihuollon maksuihin ja terveydenhuollon tulosisäntöihin maksuihin. Maksujen alentamista tai niistä vapauttamista ei sovelleta palvelusetelin omavastuuosuuksiin. Maksuja ei alenneta huollollisten syiden perusteella.

Monet terveydenhuollon kaikille samansuuruiset maksut kerryttävät vuotuista terveydenhuollon maksukattoa (692 euroa vuonna 2022) ja osa asiakasryhmistä on myös vapautettu maksuista. Maksukaton täyttymisen jälkeen terveydenhuollon palvelut ovat asiakkaalle pääsääntöisesti maksuttomia, lukuun ottamatta lyhytaikaista laitoshoidtoa, josta asiakas maksaa alennetun vuorokausimaksun, ns. ylläpitomaksun. Suun terveydenhuollon käynti- ja toimenpidemaksut ovat kuuluneet maksukaton piiriin 1.1.2022 alkaen.

1.1 Asiaksmaksun alentamisen piiriin kuuluvat palvelut

Alennus tai vapautus voidaan myöntää esimerkiksi seuraavien palveluiden maksuihin:

- kotihoito
- ympärivuorokautinen palveluasuminen
- yhteisöllinen asuminen
- kotipalvelu lapsiperheille
- kuljetuspalvelun omavastuuosuudet
- pitkäaikainen laitoshoido
- perhehoito
- ateriamaksut.

Alennus voidaan myöntää myös muihin sosiaalihuollon palveluiden asiaksmaksuihin tai terveydenhuollon palveluiden maksuihin, jotka määräytyvät tulojen mukaan.

Alennusta tai vapautusta ei myönnetä esimerkiksi seuraavien palveluiden maksuihin:

- terveydenhuollon lyhytaikainen laitoshoido
- terveysasemakäyntien maksut
- suun terveydenhuolto
- fysioterapia
- kotisairaalahoido
- kotisairaanhoido

sekä muiden terveydenhuollon palveluiden maksuihin, jotka eivät määräydy asiakkaan tulojen mukaan.

1.2 Laskun eräpäivän siirto ja muutoksenhaku

Mikäli asiakkaalla on tilapäisiä maksuvaikeuksia esimerkiksi yhden laskun maksamisessa, hän voi pyytää eräpäivän siirtoa tai laskun maksamista erissä. Tämä koskee myös terveydenhuollon tasasuuruisia asiaksmaksuja, joihin alennusta tai vapautusta ei myönnetä.

Jos asiakas on tyytymätön laskuun, joka koskee terveydenhuollon tasasuuruista asiaksmaksua, hän voi tehdä oikaisuvaatimuksen laskussa olevien oikaisuvaatimusohjeiden mukaisesti. Jos vastaanotetussa laskussa on selkeä virhe, laskun korjaamiseksi otetaan yhteyttä siihen toimipisteeseen, jonka käyntiä tai palvelua lasku koskee.

Jos asiakas on saanut tulosidonnaisen asiakasmaksupäätöksen ja havainnut siinä virheen, virheen korjaamiseksi otetaan yhteyttä siihen päätöksentekijään tai yksikköön, jossa päätös on tehty. Asiakasmaksupäätöksestä voi tehdä myös oikaisuvaatimuksen päätöksessä olevien oikaisuvaatimusohjeiden mukaisesti.

2. Asiakasmaksun alentamisen tai maksuvapautuksen hakeminen

Asiakasmaksun alentamista tai maksuvapautusta haetaan hakemuslomakkeella tai vapaamuotoisella kirjallisella hakemuksella. Hakemuksen voi toimittaa asiakas, edunvalvoja, edunvalvontavaltuutettu tai muu asiakkaan edustaja. Hakemuksesta on käytävä ilmi mihin maksuihin alennusta tai vapautusta haetaan, mistä alkaen ja millä perusteilla.

Hakemuksessa ilmoitetaan asiakkaan tai perheen nettotulot ja säännölliset kuukausittaiset välttämättömät menot. Hakemuksen liitteenä tulee toimittaa tiliotteet kaikilta asiakkaan ja mahdollisen puolison tileiltä (myös käyttö-, säästö- ja edunvalvontatilit) hakemiskuukautta edeltävän kolmen kuukauden ajalta, tositteet niistä menoista, joiden perusteella alennusta tai vapautusta haetaan sekä tositteet välttämättömistä kuukausittaisista menoista (mm. asumismenot, mahdolliset lääkemenot).

Asiakkaalle tai hänen asianhoitajalleen lähetetään lisäselvityspyyntö, jos hakemus on puutteellinen esimerkiksi liitteiden osalta. Lisäselvityspyyntö sisältää tiedot mitä liitteitä hakemuksen käsittelyyn tarvitaan. Lisäselvitysten toimittamiselle annetaan määräaika. Hakemukseen voidaan tehdä kielteinen päätös, jos pyydettyjä lisäselvityksiä ei ole toimitettu annettuun määräaikaan mennessä. Hakemuksen voi toimittaa postitse tai Suomi.fi -palvelun kautta.

3. Taloudellisen tilanteen arviointi

Päätös asiakasmaksun alentamisesta tai maksuvapautuksesta perustuu asiakkaan tai hänen perheensä kokonaistaloudellisen tilanteen arviointiin. Arvioinnin perusteeksi laaditaan laskelma, joka perustuu asiakkaan tai perheen nettotuloihin ja välttämättömiksi katsottuihin menoihin. Laskelmassa huomioidaan kaikki nettotulot sekä käytössä oleva varallisuus. Arvioinnin yhteydessä huomioidaan palvelumuoto ja mitä palveluja asiakasmaksu sisältää. Palvelun sisältö vaikuttaa siihen, mitä kustannuksia jää asiakkaan maksettavaksi.

3.1 Kuukausittainen käyttövara tai perusosa

Käyttövara tai perusosa on tarkoitettu asiakkaan henkilökohtaisten menojen kattamiseen. Käyttövara tai perusosa huomioidaan asiakkaan palvelu- ja asumismuodon mukaisesti:

- Pitkäaikainen ympärivuorokautinen palveluasuminen ja perhehoito: 167 e/kk (vähimmäiskäyttövara vuonna 2022)
- Pitkäaikainen laitoshoido: 112 e/kk (vähimmäiskäyttövara vuonna 2022)
- Yhteisöllinen asuminen: perusosana huomioidaan Kelan perustoimeentulotuen yksinasuvan perusosa vähennettynä ruokaosuudella (271,81 e/kk vuonna 2022)
- Kotihoidon asiakas tai muu kotona asuva asiakas: perusosana huomioidaan Kelan perustoimeentulotuen suuruinen perusosa perhekoon mukaisesti (yksinasuvan perusosa 532,97 e/kk vuonna 2022)

Vähimmäiskäyttövara tai perusosa huomioidaan aina menona taloudellisen tilanteen arvioinnin yhteydessä asiakasmaksun lisäksi. Mikäli hakemuksen yhteydessä on esitetty tositteita muista palveluun kuulumattomista välttämättömistä ja hyväksyttävistä menoista, myös ne voidaan harkinnalla huomioida laskelmassa.

Kotona asuva asiakas (kotihoito, kuljetuspalvelu, tukipalvelu, muun palvelun piirissä oleva kotona asuva asiakas)

Kotona asuvan asiakkaan laskelma perustuu Kelan perustoimeentulotuen perusosaan. Yksinasuvan perusosa vuonna 2022 on 532,97 e/kk. Mikäli asiakkaalla on puoliso tai alaikäisiä lapsia, huomioidaan kullekin oma toimeentulotuen perusosa Kelan vuosittain määrittelemien summien mukaisesti.

Perusosalla on tarkoitus kattaa jokapäiväisen elämän välttämättömät menot, esimerkiksi ruoka- ja vaatekulut, hygieniamenot, sanomalehtikustannukset, puhelimen ja tietoliikenteen käyttö, harrastuskustannukset, paikallisliikenteen kulut sekä vähäiset terveydenhuolto- ja lääkemenot (ml. itsehoitolääkkeet).

Jos kotihoidon asiakkaalla on kotiin kuljetettu ateriapalvelu (1x/vrk), perusosan ruokaosuudesta vähennetään 1/3 suuruinen osuus. Jos asiakkaan laskelmassa huomioidaan ateriapalvelukuluja, perusosan ruokaosuutta vähennetään myönnetyn ateriapalvelun verran.

Muut menot huomioidaan kappaleen 3.3 mukaisesti (Huomioitavat menot).

Yhteisöllinen asuminen

Yhteisöllisen asumisen asiakkaan perusosana huomioidaan yksinasuvan perusosa vähennettynä ruokaosuudella (271,81 e/kk vuonna 2022). Summalla on tarkoitus kattaa jokapäiväisen elämän välttämättömät menot ravintomenoja lukuun ottamatta, esimerkiksi vaatekulut, hygieniamenot, sanomalehtikustannukset, puhelimen ja tietoliikenteen käyttö, harrastuskustannukset, paikallisliikenteen kulut sekä vähäiset terveydenhuolto- ja lääkemenot (ml. itsehoitolääkkeet).

Muut menot huomioidaan kappaleen 3.3 mukaisesti (Huomioitavat menot).

Pitkäaikainen ympärivuorokautinen palveluasuminen ja pitkäaikainen perhehoito

Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakas maksaa vähimmäiskäyttövarallaan mahdollisten kuljetusten omavastuuosuudet, vaatteet, puhelimesta aiheutuvat kulut ja muut mahdolliset kulut, jotka eivät sisälly palveluun. Tällaisia kuluja voivat olla esimerkiksi itsehoitolääkkeet, terveydenhuoltomenot, silmälasit, hygieniamenot, parturi-kampaamomaksut, fysioterapian ja jalkahoidon kulut, tai sanomalehden tilausmaksut.

Muut menot huomioidaan kappaleen 3.3 mukaisesti (Huomioitavat menot).

Alentamisen tarpeen arviointi

Laskelman perusteella arvioidaan vaarantaako asiakasmaksu toimeentulon edellytykset tai lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamisen. Mikäli laskelma on alijäämäinen (eli tulot eivät riitä kattamaan välttämättömiä menoja) ja asiakkaalla ei ole varallisuutta yli 4000 euroa (tai asiakkaalla ja puolisoilla yhteensä 8000 euroa), asiakasmaksua alennetaan alijäämän verran. Maksusta vapautetaan, mikäli alijäämä on vähintään asiakasmaksun suuruinen, ja jos asiakkaalla ei ole varallisuutta 4000 euroa (tai asiakkaalla ja puolisoilla yhteensä 8000 euroa). Maksuvapautusta tai -alennusta ei myönnetä, jos laskelma ei jää alijäämäiseksi. Alennusta tai vapautusta ei myönnetä myöskään siinä tapauksessa, jos laskelma jää alijäämäiseksi, ja asiakkaalla on varallisuutta yli 4000 euroa (tai asiakkaalla ja puolisoilla yhteensä 8000 euroa).

3.2 Huomioitavat tulot

Asiakkaan tuloina huomioidaan kaikki nettotulot eli myös eläkkeet, etuudet, osinkotulot, vuokratulot (hoitovastike ja sijoituslainan korko vähennettynä) ja laskennallinen metsätulo. Tuloina huomioidaan myös sellaiset tulot, joita ei välttämättä ole huomioitu asiakasmaksua määritettäessä. Taloudellisen tilanteen arvioinnissa huomioidaan myös käytössä oleva tai nopeasti realisoitava varallisuus.

Osa asiakasmaksuista perustuu nettotuloihin ja osa bruttotuloihin. Maksuperusteissa on määritelty mitä tuloja huomioidaan asiakasmaksua määritettäessä. Kaikki nettotulot ja käytössä oleva varallisuus huomioidaan taloudellisen tilanteen arvioinnissa kaikilta asiakkailta, riippumatta siitä, minkä tulojen perusteella asiakasmaksu on määrätty. Esimerkiksi säännöllisen kotihoidon asiakasmaksu perustuu bruttotuloihin eikä asumistukea huomioida tulona maksua määritettäessä. Mikäli asiakasmaksuun haetaan alennusta tai vapautusta, huomioidaan kaikki nettotulot, myös asumistuki.

Asiakasta suositellaan hakemaan Kelasta ensisijaiset etuudet (esim. asumistuki) ennen asiakasmaksun alentamisen tai maksuvapautuksen hakemista tai päätöksenteon jälkeen.

Hakija täyttää tiedot tuloistaan hakemuslomakkeeseen. Hakemuksen käsittelijä voi tarvittaessa selvittää asiakkaan tulotiedot muilta viranomaisilta tai yhteisöiltä salassapitosäännösten estämättä (Asiakasmaksulaki 14 a §). Tulotiedot voidaan tarkistaa esimerkiksi Kelan käyttöyhteyden ja Verohallinnon Tulorekisterin kautta.

3.3 Huomioitavat menot

Laskelmassa huomioidaan pääsääntöisesti seuraavia menoja:

- Kotona asuvan asiakkaan välttämättömät asumiskustannukset (vuokra-asunnon vuokra tai omistusasunnon hoitovastike, asumisoikeusasunnon vastike, vesi, sähkö, koti-irtaimiston vakuutus tai muu pakollinen kotivakuutus välttämättömiltä osin, omakotitalossa lisäksi kiinteistövero, tonttivuokra sekä lämmitys- ja jätehuoltokulut). Asumiskustannukset huomioidaan todellisten kulujen mukaan enintään 12 kuukautta, jonka jälkeen asumismenot huomioidaan Kelan määrittelemien kuntakohtaisten kohtuullisena pidettävien määrien mukaisesti, jos ei ole esitetty hyväksyttäviä perusteita todellisten menojen huomioimiselle.
- Pitkäaikaisessa asumispalvelussa olevan asiakkaan palveluyksikköön maksama vuokra sekä pakollinen kotivakuutus-, sähkö- ja vesimaksu

- Pitkäaikaisessa asumispalvelussa olevalta asiakkaalta voidaan huomioida palvelun alkamista edeltäneen asunnon asumismenot laissa määriteltyjen enimmäisaikojen mukaisesti (vuokra-asunto 1kk, asumisoikeusasunto 3kk, omistusasunto 6kk)
- Edunvalvonnan palkkio (enintään 440 euroa/vuodessa) sekä Digi- ja väestötietoviraston tilintarkastusmaksu (jos menoja ei ole huomioitu vähennyksenä asiakasmaksua määritettäessä)
- Kela-korvattavien lääkkeiden, kliinisten ravintovalmisteiden ja perusvoiteiden kustannukset enintään Kelan vuosittaisen lääkekaton suuruisena (jos lääkekustannuksia ei ole huomioitu vähennyksenä asiakasmaksua määritettäessä)
- Terveystieteiden ammattihenkilön määräämien lääkkeiden, kliinisten ravintovalmisteiden ja perusvoiteiden kustannukset, joista ei saa Kela-korvausta (liitteeksi lääkelaskut edelliseltä kolmelta kuukaudelta ja reseptit)
- Terveystieteiden menot julkisen terveystieteiden kustannusten mukaisesti
- Terveystieteiden ammattihenkilön arvioimat asiakkaan terveyden ja hoidon kannalta välttämättömät muut terveystieteiden kulut
- Asunto- ja opintolainan korot
- Suoritettava elatusapu
- Ulosottoviranomaisen määrittelemä kuukausierä
- Velkajärjestelyn maksusuunnitelman mukainen kuukausierä, jos asiakkaalla käräjäoikeuden velkajärjestelypäätös
- Menot, jotka katsotaan välttämättömäksi kotona asuvan puolison asumisen turvaamiseksi

Esimerkkejä menoista, joita ei huomioida laskelmassa:

- Rahoitusvastike
- Asunnon remonttikulut, muut omaisuuden ylläpitokulut
- Muussa kuin vakituksessa asuinkäytössä olevasta kiinteistöstä aiheutuvat kulut
- Asunto- ja opintolaina (korkojen osuus huomioidaan)
- Kuljetuspalvelun omavastuuosuudet (sisältyvät perusosalla tai käyttövaralla katettaviin menoihin)
- Fysioterapia yksityisen palveluntuottajan tuottamana
- Apteekin itsehoitovalmisteet
- Yksityisen terveystieteiden menot
- Kulutus- ja joustoluotot
- Käyttövaralla katettavat menot
- Vakuutusmaksut (ainoastaan kotivakuutus huomioidaan välittämättömiltä osin)

3.4 Varallisuus

Varallisuutta ei huomioida tuloihin perustuvien asiakasmaksujen yksilökohtaisissa maksupäätöksissä. Asiakasmaksun alentamisen tai vapauttamisen arvioinnin yhteydessä varallisuus huomioidaan, koska tarkoituksena on arvioida, vaarantaako asiakasmaksu toimeentulon tai elatusvelvollisuuden. Asiakasmaksua ei alenneta eikä maksusta vapauteta, mikäli asiakkaalla on varallisuutta 4000 euroa. Mikäli asiakkaalla on puoliso, varallisuutta voi olla enintään yhteensä 8000 euroa.

Varallisuutena huomioidaan tileillä olevat varat sekä helposti realisoitava varallisuus (esim. rahasto-osuudet, osakkeet, säästövakuutukset). Kiinteän omaisuuden ja omassa käytössä olevan asunto-osakkeen realisointia ei edellytetä eikä niihin liittyviä menoja huomioida laskelmassa.

4. Päätös ja muutoksenhaku

Asiakasmaksun alentamisesta tai maksuvapautuksesta päättävät hyvinvointialueen toimintaohjeessa tai delegointisäännössä määritellyt viranhaltijat.

Asiakkaalle ja hänen edunvalvojalleen tai valtakirjalla valtuutetulle asianhoitajalleen toimitetaan kirjallinen päätös asiakasmaksun alentamista koskevassa asiassa oikaisuvaatimusohjeineen.

Maksualennus- tai vapautus voidaan pääsääntöisesti myöntää hakemiskuukauden alusta alkaen. Päätös tehdään määräajaksi, pääsääntöisesti 1–12 kuukaudeksi. Alennusta tai vapautusta voi hakea uudelleen edellisen päätöksen voimassaolon päätyttyä.

Mikäli asiakkaan kokonaistaloudellinen tilanne muuttuu päätöksen voimassaoloaikana (esimerkiksi myönnetään uusi etuus tai eläke tai tulot muuttuvat muuten kuin indeksikorotusten osalta), tulee asiasta ilmoittaa siihen yksikköön, jossa päätös on tehty. Virheellisiin tietoihin perustunut asiakasmaksupäätös voidaan asiakasmaksulain 10 j §:n mukaan oikaista takautuvasti vuoden ajalta.